

## SPIS TREŚCI

### Część I. DZIEJE OŚWIATY I MYŚLI PEDAGOGICZNEJ W POLSCE W LATACH 1914 - 1939

|                                                                                                                  |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Rozdział 1. Oświata na ziemiach polskich u progu niepodległości . . . . .</b>                                 | <b>9</b>  |
| 1. Rozwój oświaty przed I wojną światową (opracowali: Józef Miąso, Jan Kulpa, Karol Poznański) . . . . .         | 69        |
| 2. Polska myśl pedagogiczna przed I wojną światową (opracowali: Józef Miąso, Kalina Bartnicka) . . . . .         | 17        |
| 3. Projekty reform szkolnych (opracował Stanisław Mauersberg) . . . . .                                          | 21        |
| <b>Rozdział 2. Rozwój szkolnictwa w latach 1918 - 1932 . . . . .</b>                                             | <b>24</b> |
| 1. Unifikacja administracji szkolnej (opracował Stanisław Mauersberg) . . . . .                                  | 24        |
| 2. Program Praussa i Sejm Nauczycielski (opracował Stanisław Mauersberg) . . . . .                               | 26        |
| 3. Pierwsze akty ustawodawcze (opracował Stanisław Mauersberg) . . . . .                                         | 29        |
| 4. O szkołę jednolitą i demokratyczną (opracował Stanisław Mauersberg) . . . . .                                 | 33        |
| 5. Rozwój szkolnictwa powszechnego (opracowali: Stanisław Mauersberg, Wanda Garbowska) . . . . .                 | 35        |
| 6. Kierunek rozwoju średnich szkół ogólnokształcących (opracował: Feliks W. Araszkiewicz) . . . . .              | 38        |
| 7. Kształcenie i doksztalcanie zawodowe (opracował Stanisław Mauersberg) . . . . .                               | 41        |
| 8. Kształcenie nauczycieli (opracował Jan Kulpa) . . . . .                                                       | 43        |
| 9. Rozwój szkolnictwa wyższego (opracował Karol Poznański) . . . . .                                             | 48        |
| 10. Próby zreformowania szkolnictwa (opracowała Kalina Bartnicka) . . . . .                                      | 55        |
| <b>Rozdział 3. Reforma szkolna . . . . .</b>                                                                     | <b>58</b> |
| 1. Koncepcja wychowania państwowego (opracowała Kalina Bartnicka) . . . . .                                      | 58        |
| 2. Ustawa o ustroju szkolnictwa z 11 marca 1932 roku (opracował Stanisław Mauersberg) . . . . .                  | 63        |
| 3. Nowy program nauczania (opracowała Wanda Garbowska) . . . . .                                                 | 66        |
| 4. Ustawa o szkolnictwie prywatnym z 11 marca 1932 roku (opracowała Wanda Garbowska) . . . . .                   | 69        |
| 5. Ustawa o szkołach wyższych z 15 marca 1933 roku (opracowali: Karol Poznański, Stanisław Mauersberg) . . . . . | 41        |

|                                                                                                                                                 |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Rozdział 4. Szkolnictwo w latach 1933 - 1939 (Realizacja ustawy jędrzejewiczowskiej) . . . . .                                                  | 74  |
| 1. Kryzys szkolnictwa powszechnego (opracował <i>Stanisław Mauersberg</i> ) . . . . .                                                           | 74  |
| 2. Elitaryzm średnich szkół ogólnokształcących (opracowali: <i>Feliks W. Araszkiewicz, Stanisław Mauersberg</i> ) . . . . .                     | 79  |
| 3. Ewolucja szkół zawodowych i doksztalcających (opracował <i>Stanisław Mauersberg</i> ) . . . . .                                              | 82  |
| 4. Zmiany w systemie kształcenia nauczycieli szkół powszechnych (opracował <i>Jan Kulpa</i> ) . . . . .                                         | 85  |
| 5. Szkolnictwo wyższe po reformie (opracował <i>Karol Poznański</i> ) . . . . .                                                                 | 86  |
| 6. Krytyka polityki oświatowej sanacji, ruch nauczycielski (opracowali: <i>Kalina Bartnicka, Stanisław Mauersberg</i> ) . . . . .               | 92  |
| Rozdział 5. Wychowanie przedszkolne (1918 - 1939) (opracowała <i>Janina Chodakowska</i> ) . . . . .                                             | 99  |
| 1. Pierwsze projekty . . . . .                                                                                                                  | 99  |
| 2. Rozwój sieci i organizacji przedszkoli . . . . .                                                                                             | 100 |
| 3. Kształcenie i doksztalcanie wychowawczyń . . . . .                                                                                           | 102 |
| 4. System wychowawczy . . . . .                                                                                                                 | 103 |
| Rozdział 6. Opieka nad dzieckiem i szkolnictwo specjalne (opracował <i>Stanisław Mauersberg</i> ) . . . . .                                     | 105 |
| Rozdział 7. Szkolnictwo artystyczne (opracowała <i>Kalina Bartnicka</i> ) . . . . .                                                             | 112 |
| Rozdział 8. Szkolnictwo wojskowe (opracowali: <i>Kalina Bartnicka, Stanisław Rutkowski</i> ) . . . . .                                          | 118 |
| Rozdział 9. Szkolnictwo dla mniejszości narodowych (opracował <i>Stanisław Mauersburg</i> ) . . . . .                                           | 123 |
| 1. Mniejszości narodowe w Polsce i ich ochrona prawna . . . . .                                                                                 | 123 |
| 2. Szkolnictwo ukraińskie . . . . .                                                                                                             | 125 |
| 3. Szkolnictwo białoruskie . . . . .                                                                                                            | 129 |
| 4. Szkolnictwo litewskie, czeskie i rosyjskie . . . . .                                                                                         | 131 |
| 5. Szkolnictwo niemieckie . . . . .                                                                                                             | 132 |
| 6. Szkolnictwo żydowskie . . . . .                                                                                                              | 135 |
| Rozdział 10. Oświata polska na Śląsku Opolskim, Pomorzu Zachodnim oraz na Warmii i Mazurach (opracował <i>Klemens Trzebiatowski</i> ) . . . . . | 140 |
| 1. Sytuacja Polaków w państwie niemieckim . . . . .                                                                                             | 140 |
| 2. Formy oświaty i życia kulturalnego Polaków w Niemczech . . . . .                                                                             | 141 |
| 3. Oświata polska na Śląsku Opolskim . . . . .                                                                                                  | 143 |
| 4. Oświata polska na Powiślu, Warmii i Mazurach . . . . .                                                                                       | 147 |
| 5. Polska działalność oświatowa na Pograniczu i Kaszubach . . . . .                                                                             | 150 |
| Rozdział 11. Oświata pozaszkolna (opracował <i>Stanisław Mauersberg</i> ) . . . . .                                                             | 153 |
| 1. Zadania oświaty dorosłych . . . . .                                                                                                          | 153 |
| 2. Działalność głównych towarzystw oświatowych . . . . .                                                                                        | 156 |
| 3. Poradnictwo i doskonalenie . . . . .                                                                                                         | 160 |
| 4. Świetlice i uniwersytety ludowe . . . . .                                                                                                    | 162 |
| 5. Oświata robotnicza . . . . .                                                                                                                 | 166 |
| 6. Zestawienie globalne i ocena ogólna . . . . .                                                                                                | 169 |
| Rozdział 12. Rozwój myśli i nauk pedagogicznych (opracował <i>Leonard Grochowski</i> ) . . . . .                                                | 172 |
| 1. Ważniejsze ośrodki i wydawnictwa pedagogiczne . . . . .                                                                                      | 173 |

|                                                                                                                                                        |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 2. Ruch nowego wychowania . . . . .                                                                                                                    | 175 |
| 3. Kierunki refleksji i badań w dziedzinie wychowawczej . . . . .                                                                                      | 179 |
| 4. Dorobek badawczy w zakresie poszczególnych dyscyplin pedagogicznych . . . . .                                                                       | 194 |
| 5. Rozwój historii oświaty i wychowania . . . . .                                                                                                      | 201 |
| 6. Ogólna ocena dorobku oświatowego i myśli pedagogicznej II Rzeczypospolitej (opracowali: <i>Stanisław Mauersberg, Leonard Grochowski</i> ) . . . . . | 208 |
| Bibliografia . . . . .                                                                                                                                 | 210 |

## Część II. OŚWIATA I SZKOLNICTWO W OKRESIE OKUPACJI (1939 - 1945) (opracował *Józef Krasuski*)

|                                                                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Rozdział 1. Polityka oświatowa okupanta hitlerowskiego na terenie Polski . . . . .                        | 219 |
| 1. Szkolnictwo powszechne i średnie ogólnokształcące . . . . .                                            | 219 |
| 2. Szkolnictwo zawodowe . . . . .                                                                         | 226 |
| 3. Szkolnictwo dla dzieci polskich na terenach włączonych do Rzeszy i na obszarach wschodnich . . . . .   | 228 |
| Rozdział 2. Główne ośrodki dyspozycyjne oświaty podziemnej . . . . .                                      | 232 |
| Rozdział 3. Organizacja i zasięg tajnego szkolnictwa powszechnego na terenie Generalnej Guberni . . . . . | 240 |
| Rozdział 4. Podziemne szkolnictwo średnie ogólnokształcące na terenie Generalnej Guberni . . . . .        | 245 |
| Rozdział 5. Tajne nauczanie na terenach włączonych do Rzeszy i obszarach wschodnich . . . . .             | 253 |
| Rozdział 6. Szkolnictwo wyższe . . . . .                                                                  | 259 |
| Rozdział 7. Poziom naukowy i podstawy finansowe podziemnej oświaty . . . . .                              | 270 |
| Bibliografia . . . . .                                                                                    |     |

## Część III. ROZWÓJ OŚWIATY W POLSCE LUDOWEJ (opracował *Stanisław Mauersberg*)

|                                                                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Rozdział 1. Uruchomienie szkolnictwa. Projekt reformy szkolnej . . . . .                                          | 279 |
| 1. Straty i zniszczenia wojenne . . . . .                                                                         | 279 |
| 2. Uruchomienie pierwszych szkół . . . . .                                                                        | 284 |
| 3. Demokratyzacja szkolnictwa . . . . .                                                                           | 292 |
| 4. Koncepcja reformy szkolnej . . . . .                                                                           | 298 |
| Rozdział 2. Rozwój oświaty w okresie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej (lipiec 1945 — styczeń 1947) . . . . . | 305 |
| 1. Sprawy reformy szkolnej . . . . .                                                                              | 306 |
| 2. Organizacja i warunki pracy szkół . . . . .                                                                    | 308 |
| 3. Programy nauczania i cele wychowania . . . . .                                                                 | 315 |
| 4. Rozwój szkolnictwa zawodowego i wyższego . . . . .                                                             | 319 |
| 5. Rozwój oświaty dorosłych . . . . .                                                                             | 327 |
| Rozdział 3. Kształtowanie się nowego ustroju szkolnego (luty 1947 — grudzień 1948) . . . . .                      | 333 |
| 1. Ofensywa ideologiczna w szkolnictwie . . . . .                                                                 | 334 |
| 2. Nowe treści nauczania . . . . .                                                                                | 338 |
| 3. Organizacja szkolnictwa wszystkich szczebli . . . . .                                                          | 341 |

|                                                                              |     |
|------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4. Wprowadzenie jedenastolatki . . . . .                                     | 349 |
| 5. Myśl pedagogiczna. Nowe kierunki wychowania . . . . .                     | 352 |
| Rozdział 4. Oświata szkolna i pozaszkolna w latach 1949 - 1955 . . . . .     | 357 |
| 1. Organizacja szkół podstawowych . . . . .                                  | 358 |
| 2. Programy nauczania . . . . .                                              | 360 |
| 3. Rozwój szkolnictwa zawodowego . . . . .                                   | 365 |
| 4. Kształcenie nauczycieli. Przełom nauk pedagogicznych . . . . .            | 368 |
| 5. Szkoły wyższe . . . . .                                                   | 371 |
| 6. Pozaszkolna praca oświatowa. Walka z analfabetyzmem . . . . .             | 374 |
| Rozdział 5. Druga reforma szkolna (1956 - 1961) . . . . .                    | 377 |
| 1. Nowe akty prawne i rozwój szkolnictwa . . . . .                           | 377 |
| 2. Program nauczania . . . . .                                               | 381 |
| 3. Ewolucja oświaty dorosłych . . . . .                                      | 382 |
| 4. Dyskusja nad ustrojem szkolnym . . . . .                                  | 384 |
| 5. Druga reforma szkolna w 1961 r. . . . .                                   | 386 |
| Rozdział 6. Rozwój szkolnictwa i nauk pedagogicznych (1962 - 1973) . . . . . | 391 |
| 1. Ogólny rozwój szkolnictwa . . . . .                                       | 391 |
| 2. Nowe programy i plany nauczania . . . . .                                 | 393 |
| 3. Szkolnictwo wyższe . . . . .                                              | 398 |
| 4. Opieka nad dzieckiem i szkolnictwo specjalne . . . . .                    | 400 |
| 5. Rozwój nauk pedagogicznych . . . . .                                      | 403 |
| Rozdział 7. W przededniu trzeciej reformy szkolnej . . . . .                 | 411 |
| 1. Karta Praw i Obowiązków Nauczyciela . . . . .                             | 411 |
| 2. Program działania Ministerstwa Oświaty i Wychowania . . . . .             | 412 |
| 3. VII Plenum KC PZPR . . . . .                                              | 413 |
| 4. Raport Komitetu Ekspertów . . . . .                                       | 414 |
| 5. Projekt nowego systemu oświaty i wychowania . . . . .                     | 417 |
| Bibliografia . . . . .                                                       | 425 |